

De publieke rol van politicologen

Mark Bovens, Tom van der Meer en Marc Hooghe

Inleiding

Steven Van Hecke (KU Leuven)

Ter gelegenheid van 65 jaar NKWP en 50 jaar *Acta Politica* werd op het Politicologenetmaal in Maastricht een symposium georganiseerd over 'Sterktes en Zwaktes van de Nederlandse Politicologie'. In zijn bijdrage aan het debat brak de Utrechtse bestuurskundige Mark Bovens een lans voor 'publieke politicologie'. De discussie over de rol van de politicoloog buiten de academische wereld is uiteraard niet nieuw en zal, zolang wellicht de discipline en haar discipelen blijven bestaan, verdergezet worden. Maar de stelling van Mark Bovens was prikkelend genoeg om er een geschreven opiniërend essay van te maken en het als aanzet te laten dienen voor een dialoog onder vakgenoten, hier in dit Symposium.

Het essay, dat Mark Bovens op 11 juni 2015 in Maastricht mondeling presenteerde, leest u hieronder in een herwerkte versie. Zijn kritiek op de zogenaamde scholasticisering – "politicologie door vakgenoten, voor vakgenoten en over vakgenoten" – is evenwel intact gebleven. De remedie voor deze kwaal is volgens Bovens meer publieke politicologie, inclusief een opdracht voor de Kring. Het succes van 'Stuk Rood Vlees' (www.stukroodvlees.nl) kan als inspirerend voorbeeld werken. Dat brengt

deze rubriek naadloos bij de medeoprichter van deze blog, Tom van der Meer. Deze Amsterdamse politicoloog ontwaart "een valse tegenstelling om de theoretische en methodologische professionalisering van het vakgebied te plaatsen tegenover de vermeende neergang van de publieke politicologie." Het ene is namelijk onlosmakelijk verbonden met het andere. Ook hij heeft een opdracht in petto voor de Kring: de band met de praktijkpoliticologen opnieuw sterker aanhalen. En de academische politicologen raadt hij wat "minder bescheidenheid" aan. Ze moeten ook durven "het grote verhaal" te vertellen. In het bijzonder de senior-onderzoekers zouden daartoe in staat moeten zijn. De Leuvense politicoloog Marc Hooghe, evenals de andere gastauteurs bekend met de publieke en de academische sferen, is het ten dele eens met Mark Bovens. Sterker, hij stelt de diagnose scherper door te wijzen op het feit dat niet alleen de politicologie maar alle aanverwante wetenschapsdisciplines van de maatschappelijke radar zijn verdwenen. Daarnaast is hij het oneens met Mark Bovens over het antwoord op de vraag wat de politicoloog vandaag te zoeken heeft in het maatschappelijke debat. Volgens Hooghe baat het niet veel te investeren (en te diversifiëren) in een rijk aanbod (met een populaire rol voor de sociale media). Er is immers geen vraag. En

zolang er geen vraag is, houdt het weinig steek zichzelf in de markt te zetten.

... maar heeft zij ook meer te vertellen?

Een pleidooi voor meer publieke politicologie

Mark Bovens (Universiteit Utrecht)

De politieke wetenschap weet steeds meer...

De politieke wetenschap weet steeds meer. In de afgelopen zestig jaar zijn er, dankzij het noeste werk aan grote datasets, steeds meer gegevens beschikbaar over kiesgedrag, participatie, politieke opvattingen, partijprogramma's en parlementsleden. Ook is de professionaliteit van het onderzoek enorm toegenomen.

In de beginjaren was de politieke wetenschap in ons land in sommige opzichten een hogere vorm van parlementaire journalistiek. Zo stelde de Amsterdamse politicoloog Hans Daudt begin jaren tachtig nog, dat een politieke onderzoeker niet meer nodig had dan een studeerkamer, een telefoon, toegang tot goede documentatie en een goede bibliotheek (Daalder, 2009, p. 25). Tegenwoordig beschikken jonge onderzoekers over een rijk gevulde gereedschapskist met onderzoeksmethoden, statistische technieken en geavanceerde software. Elke keer weer als ik het Etmaal bezoek, ben ik onder de indruk van de grote ambachtelijkheid en de methodische verfijning van de papers van de hedendaagse promovendi en postdocs. Wat een verschil met mijn eigen paper toen ik in de jaren tachtig voor het eerst het Etmaal bezocht – en ook met mijn huidige papers trouwens.

Tegelijkertijd bekruipt me vaak een zeker ongemak bij het lezen van veel van de papers op het Etmaal of de conferenties van het European Consortium of Political Research (ECPR). De methodologische sofisticatie is weliswaar veel groter geworden, maar de onderzoeksvragen zijn gekrompen. Zeer geavanceerde technieken worden losgelaten op soms wel heel kleine vragen. De onderzoeksvragen van veel papers, proefschriften en artikelen worden niet zozeer ingegeven door de grote maatschappelijke kwesties van onze tijd, maar vooral door de stand van de vakliteratuur, door de aard van de datasets of door de beschikbaarheid van nieuwe methoden. Methodologische en theoretische verfijning is dan eerder een doel op zich in plaats van een hulpmiddel. De Amerikaanse politicoloog Lary Mead (2010, 2011) heeft dat treffend *scholastisering* genoemd. Zoals de theologie in de middeleeuwen zich bezighield met de vraag hoeveel engelen er konden dansen op de punt van een naald, zo houdt de politieke wetenschap zich nu veel bezig met vragen die vooral voortkomen uit interne, academische debatten. Het is politicologie door vakgenoten, voor vakgenoten en over vakgenoten. Enigszins gechargeerd uitgedrukt: veel papers en artikelen zijn vooral voetnoten bij het werk van vakgenoten.

In de Verenigde Staten is er onder een deel van de politicologen ongerustheid ontstaan over deze scholastieke wending in het onderzoek (Sigelman, 2006). Wat heeft de politieke wetenschap nog te vertellen aan het grote publiek? Heeft

de *rigour* niet te veel de overhand gekregen over *relevance*? Het heeft ertoe geleid dat er inmiddels tijdschriften zijn, zoals *Perspectives on Politics*, die zich expliciet richten op het verbinden van politicologisch onderzoek met bredere maatschappelijke debatten en publieken.

Deze scholastisering van het onderzoek is niet typisch voor de politieke wetenschap. Zij doet zich in alle sociale wetenschappen voor. Ze is aan de ene kant endogeen: het product van de voortschrijdende professionalisering, van internationalisering en van specialisatie binnen de sociale wetenschappen. Aan de andere kant is zij ook exogeen: het gevolg van de toegenomen dominantie van een biomedisch publicatiemodel in de academische wereld en van de daaraan gekoppelde veranderende *incentive*-structuur in de geldstromen. Veel universitaire onderzoekers in de sociale wetenschappen hebben weinig keuze, gegeven de druk van decanen en de enorme competitie bij NWO en FWO. Schrijven voor een klein, internationaal publiek van supergespecialiseerde vakgenoten is beter voor je h-index, voor je onderzoeksfinanciering en voor je loopbaan.

Vier soorten politicologie

In de sociologie, ooit de moeder van de sociale wetenschappen, is deze scholastieke wending eveneens aan de gang en heeft ze tot flinke debatten geleid die ook voor de politicologie relevant zijn. Godfried Engbersen (2009) heeft hier behaarswaardige reflecties over geschreven, deels gebaseerd op het werk van Burawoy

(2005). Van hen leer ik een wetenschaps-typologie op basis van twee centrale dimensies van sociale wetenschap (zie Tabel 1).

TABEL 1. Vier soorten politicologie (naar Burawoy, 2005 en Engbersen, 2009).

	Academisch publiek	Buiten-academisch publiek
Instrumenteel	Professionele politicologie	Beleidsgerichte politicologie
Reflexief	Kritische politicologie	Publieke politicologie

De verticale dimensie onderscheidt het oogmerk van de onderzoeksagenda en de aard van de kennis. Bij *instrumenteel* onderzoek gaat het om het oplossen van puzzels die passen binnen de bestaande kaders. Het gaat daarbij om het verder verfijnen van een theoretisch paradigma of om het geven van oplossingen voor door opdrachtgevers gedefinieerde problemen. Argyris en Schon (1978) noemen dat '*single loop learning*'. De onderzoeker kleurt netjes binnen de lijnen. Bij *reflexief* onderzoek daarentegen, worden de gangbare wetenschappelijke paradigma's of de beleidskaders zelf ook ter discussie gesteld. Argyris & Schön (1978) noemen dat '*double loop learning*'. De horizontale dimensie betreft het publiek dat wordt bediend. Onderzoek kan gericht zijn op een *academisch* publiek van vakgenoten, of op een *buiten-academisch* publiek van opdrachtgevers, beleidsmakers of de publieke opinie.

Dat levert vier types politicologie op. Een *professionele* politicologie die zich vooral bezighoudt met theoretische en me-

thodologische verfijning en met het oplossen van intern-wetenschappelijke puzzels, en die daarover rapporteert in de internationale vakbladen. Dan een *kritische* politicologie die eveneens voor vakgenoten schrijft, maar de paradigma's van het vak zelf ter discussie stelt. Vervolgens een *beleidsgerichte* politicologie die, in dienst of in opdracht van overheid of bedrijfsleven, zich richt op concrete vragen en daarover bericht in voornamelijk Nederlandstalige rapporten. En als laatste een *publieke* politicologie, die zich bezighoudt met reflectie op maatschappelijke vraagstukken en zich richt op het grotere publiek.

Deze 2x2-tabel is uiteraard een versimpeling. Veel professioneel onderzoek heeft ook kritische pretenties of reflexieve consequenties. Bovendien zullen individuele onderzoekers zich soms in het ene en dan in het andere kwadrant bevinden, afhankelijk van de aard van hun papers. Zelf heb ik werk gedaan in elk van de vier kwadranten en dat zal voor velen gelden. Maar het is een nuttig heuristisch hulpmiddel. Zo vallen zestig jaar Nederlandse politicologie er aardig mee te duiden. In de jaren zeventig en tachtig overheerste, met name in Amsterdam en Nijmegen, de kritische politicologie – radicale studenten maakten het vrijwel onmogelijk voor de hoogleraren Hans Daudt respectievelijk Andries Hoogerwerf om hun ambt uit te oefenen – met haar aandacht voor marxisme, feminisme en anti-imperialisme. In de jaren tachtig en negentig vonden veel politicologen werk in de publieke sector of in de advieswereld en nam de beleidsgerichte politicologie een hoge vlucht. Tot voor kort had de Kring dan ook een bloeiende sectie praktijkpoliticologen.

De laatste twee decennia is het vooral in de linkerbovenhoek steeds voller geworden. Een zeer groot deel van de universitaire politicologie valt tegenwoordig te kenschetsen als professionele politicologie. Dat is goed zichtbaar aan de gedaanteverandering die *Acta Politica* in de afgelopen vijftig jaar heeft ondergaan. In de eerste decennia verschenen er in het blad vooral Nederlandstalige artikelen, van Nederlandse politicologen over een breed scala aan onderwerpen. Naast vakmatige onderwerpen, zoals kiezersgedrag en coalitietheorieën, kwamen beleidsrelevante en maatschappelijke thema's uitgebreid aan de orde, zoals inkomensverdeling en inkomensbeleid, en politiek-filosofische onderwerpen, zoals rechtvaardigheidstheorieën. Tegenwoordig is *Acta Politica* een academisch tijdschrift waarin internationale auteurs, in het Engels, schrijven over zeer specialistische thema's. Wie de jubileumjaargang van 2015 bekijkt, ziet dat er over de actuele Nederlandse politiek of over beleidskwesaties weinig meer te vinden valt. De artikelen gaan over presidentieel leiderschap in de VS, vrijwilligerswerk in Zwitserland, politiek vertrouwen onder Zweedse scholieren, en over immigratie en partijpolitiek in Europa. Of ze gaan over zeer technische onderwerpen, zoals de relatie tussen omvang van politieke districten en opkomst bij verkiezingen, het meten en verklaren van links-rechtsverdelingen, en over dynamische schaalvalidatie bij kieswijzers. Die professionele transformatie is de reden geweest van het blad – vergelijkbare bladen met een nationaal en beleidsmatig profiel, zoals *Beleidswetenschap*, *Beleid en Maatschappij* of *Openbaar Bestuur*

hebben het moeilijk of zijn opgeheven – maar het betekende wel dat de band met de politieke praktijk in ons land volledig is verdwenen. Het niet-academische publiek in ons land heeft geen weet meer van de artikelen in *Acta Politica* en zelfs als dat wel zo zou zijn, zijn ze voor dit publiek niet relevant en vrijwel onleesbaar.

Meer publieke politicologie

De enorme professionalisering van de politieke wetenschap heeft het vak veel goeds gebracht. Er is veel meer systematische theorievorming en de kwaliteit van het onderzoek is sterk vooruitgegaan. Maar ze is ten koste gegaan van de andere vormen van politicologie en van de publieke politicologie in het bijzonder. Voor de geloofwaardigheid en maatschappelijke legitimiteit van de politieke wetenschap zijn alle vier de vormen nodig. Een politieke wetenschap die alleen binnen de eigen lijnen kleurt, is bloedeloos en oninteressant. Een politieke wetenschap die niets te melden heeft aan een niet-academisch publiek verliest haar relevantie en op den duur ook haar draagvlak.

Er moet daarom meer ruimte komen voor publieke politicologie. Met publieke politicologie bedoel ik politicologisch werk dat zich, ten eerste, bezighoudt met vragen die op de *publieke agenda* staan en niet alleen met vragen die voortkomen uit de eigen academische agenda. Niet alleen *rigour* dus, maar ook *relevance*. Publieke politicologie reflecteert op kwesties die maatschappelijke relevant zijn. Veel van die vragen zijn niet met politieke wetenschap op te lossen, maar

dat betekent niet dat de politieke wetenschap niet moet proberen er iets zinnigs over te zeggen. Ten tweede gaat het om politicologisch werk dat door stijl, vorm en product *toegankelijk is voor een breder publiek*. Dat betekent niet simpelweg een keer een artikel schrijven op de opiniepagina van een krant, journalisten te woord staan, of optreden voor radio en tv. Het betekent vooral een schrijfstijl die helder en niet al te technisch is en die wordt toegepast in producten die voor een breder publiek toegankelijk zijn. Dat kunnen gewoon boeken zijn – publieksgerichte boeken, in plaats van artikelen in academische tijdschriften – maar ook essays, blogs of films. Naast *rigour* en *relevance* dus ook *readability* (Del Rosso, 2015). Tot slot richt publieke politicologie zich op de *publieke zaak*. Daarmee bedoel ik dat het onderzoek zich richt op het in stand houden van de publieke sfeer, op het beter functioneren van publieke instituties, en dat het bijdraagt aan een evenwichtige publieke oordeelsvorming.

Waar moet je dan aan denken? In Nederland was Arend Lijphart een goed voorbeeld. Zijn vroege werk over pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek probeerde de grote veranderingen in de Nederlandse samenleving te duiden en was zeer goed leesbaar. In zijn latere internationale (advies)werk over politieke stelsels kwam daar nog een grote gerichtheid op de publieke zaak bij. Op basis van gedegen empirisch werk probeerde hij bredere vragen over de beste inrichting van politieke stelsels te beantwoorden. In het Verenigd Koninkrijk is Matthew Flinders (2013), met zijn Bernard Crick Centre (www.crickcentre.org) en zijn werk voor

de BBC een voorbeeld van een politieke wetenschapper die zich op een toegankelijke manier mengt in de grote publieke debatten. En in de VS springt het latere werk van Robert Putnam eruit, vanaf *Bowling Alone* (2000) tot en met het recente *Our Kids* (2015), als een voorbeeld hoe je de grote vragen van onze tijd, over sociale samenhang en ongelijkheid, kunt behandelen op een manier die academisch verantwoord is en tegelijkertijd voor een breed publiek toegankelijk. Maar je kunt ook denken aan Michael Sandel en Robert Reich die met korte filmpjes en TEDx-lezingen een groot publiek weten te boeien.

In Nederland zijn politicologen helaas afwezig in de grote maatschappelijke debatten. Neem het debat over ongelijkheid – toch een kernthema van de politiek zou je zeggen: “*who gets what, when and how?*”. Dat wordt in ons land gedomineerd door economen, historici en sociologen. Of anders het debat over de grote decentralisatieoperaties. Die operaties betekenen een forse verplaatsing van de politiek van Den Haag naar de gemeenten. De gemeente wordt in de sfeer van welzijn en jeugdzorg de eerste overheid. Maar hoe staat het eigenlijk met de kwaliteit van de decentrale democratie? Wat heeft de politieke wetenschap hierover te zeggen? Weinig, vrees ik. Tijdschriften over lokaal bestuur zijn vrijwel allemaal verdwenen. Er zijn bijna geen leerstoelen lokale politiek meer in Nederland – alleen in Twente zijn er nog twee – en ook de onderzoekstalenten houden zich niet meer met het decentrale bestuur bezig. Geen van de drie nominaties van de Heinsius scriptieprijs ging in 2015 over lokale politiek en datzelfde gold voor de zeven dissertaties op

de shortlist voor de Jaarprijs Politicologie. Van de tien jonge talenten deed maar liefst de helft onderzoek naar Europese politiek en Europese instituties. In de bestuurswetenschap is dat overigens niet veel anders.

Deze discrepantie komt niet omdat de EU zo veel belangrijker voor de burger is dan het decentrale bestuur. Alleen al in Nederland werkten er in 2014 ongeveer 160.000 ambtenaren bij gemeenten (A + O fonds Gemeenten 2015), terwijl er bij de Europese Commissie in 2015 maar 33.000 ambtenaren in dienst waren (Europese Commissie, 2015). Het aantal politicologische studies naar de Europese instituties is voorlopig dus nog omgekeerd evenredig met hun feitelijke omvang. Maar met gedegen, maatschappelijke relevante studies naar de Nederlandse gemeentepolitiek kom je niet makkelijk in internationale bladen, word je weinig geciteerd en maak je minder kans op persoonsgebonden of Europese subsidies. Voor je academische loopbaan is onderzoek naar Europees beleid of naar een Europese instelling, hoe onbetekenend ook, veel verstandiger. Er is een keur aan Engelstalige tijdschriften waarin je kunt publiceren, er zijn tal van onderzoekscentra waar je kunt werken en er zijn grote citatiegemeenschappen – want in alle 28 lidstaten geldt dezelfde logica – waardoor je h-index snel op peil is en je kansen op een VENI-beurs of ERC Grant toenemen.

Hoe maken we ruimte voor publieke politicologie?

Voor de maatschappelijke legitimiteit van de politicologie is het van groot belang

dat er ook aandacht is voor de publieke agenda, dat het onderzoek gericht is op de publieke zaak, en dat de uitkomsten voor een breed publiek toegankelijk en leesbaar zijn. Vrijwel al het politicologisch onderzoek wordt immers met belastinggeld gefinancierd. Hier ligt een mooie opdracht voor het nieuwe bestuur van de NKWP.

Het eerste wat nodig is, is dat de *incentive*-structuur verandert en dat het ook voor jonge talenten loont om naast professionele politicologie aan publieke politicologie te doen. Gelukkig begint de wind op de Nederlandse universiteiten uit een andere hoek te waaien. Het nieuwe Standaard Evaluatie Protocol (SEP) voor de landelijke onderzoeksvisitaties hecht veel meer waarde aan valorisatie. In de toekomst zullen onderzoeksgroepen moeten waarmaken dat hun onderzoek maatschappelijke meerwaarde heeft. Dit is een mooie kans voor meer publieke vormen van politicologie.

Het tweede wat nodig is, zijn voor een breed publiek toegankelijke fora voor debat. De economen hebben sinds een aantal jaren *Me judici*, een professioneel gemaakt internetforum met een landelijke uitstraling. Hierop verschijnen vrijwel dagelijks video's, tweets en korte opinie-stukken van gezichtsbepalende economen over maatschappelijke vragen in goed leesbaar Nederlands. Sociologen hebben *Sociale vraagstukken.nl*. In ons vakgebied heeft *Res Publica* zo'n forumfunctie, met name door de rubrieken Essay en Symposium. Lastig is alleen dat het tijdschrift maar vier keer per jaar verschijnt en alleen voor abonnees en op papier toegankelijk is. Gelukkig is een groepje jonge politicologen twee jaar geleden gestart met

een blog waarop politicologisch onderzoek aan de actualiteit wordt gekoppeld. De naam van de blog, *Stuk rood vlees*, is even wennen. Lang verkeerde ik in de veronderstelling dat het een digitaal platform van radicale dierenactivisten was. Het zou heel mooi zijn als deze blog uitgroeit tot de politicologische equivalent van *Me Judice* en hét internetforum wordt voor publieke politicologie. Misschien een idee voor de Kring om het te sponsoren of te adopteren als online huisorgaan?

Publieke rol politicologie onlosmakelijk verbonden met professionalisering

Tom van der Meer (Universiteit van Amsterdam)

Het afgelopen jaar signaleerden verschillende politicologen dat het vakgebied uiteen wordt getrokken. De voortgaande professionalisering van de politicologie zou leiden tot een verwaarlozing van haar publieke rol. De professionalisering van het vakgebied, voortgestuwd door theoretische en methodologische vooruitgang, heeft geleid tot een steeds verfijndere toetsing van bestaande theorieën. Maar op het Politicologenetmaal 2015 (en hierboven) beweerde Mark Bovens dat de professionalisering steeds kleinere onderzoeksvragen heeft voortgebracht, en de Gentse politicoloog Carl Devos dat er zich door de geavanceerde methodologie in toenemende mate een kloof vormt tussen de academische literatuur en het bredere publiek. Het sentiment vindt internationaal weerklank. Professionalisering zou

vervallen zijn in scholastisering, waarmee de politicologie haar maatschappelijke relevantie verliest.

Het vermeende verlies aan relevantie wordt versterkt door ontwikkelingen buiten het vakgebied. De publieke rol van academische politicologen als duiders van de politiek wordt immers in toenemende mate beconcurrerd door private onderzoeksbureaus, journalisten, columnisten, oud-politici en bekende Nederlanders en Vlamingen. Op de Nederlandse televisie is de rol van politicologen overgenomen door vaste commentatoren als Bart Chabot, Sywert van Lienden, Prem Radhakishun, Felix Rottenberg en Peter de Vries. Dat lot trof overigens alle sociale wetenschappers, economen uitgezonderd.

Valse tegenstelling

Het is echter een valse tegenstelling om de theoretische en methodologische professionalisering van het vakgebied te plaatsen tegenover de vermeende neergang van de publieke politicologie. De voortgaande wetenschappelijke verfijning van theorie en methode is slechts zelden een hobby – een kunstje om het kunstje – maar meestal een reactie op de staat van de theorievorming en een vereiste om wetenschappelijke kennis verder te brengen. Grote theorieën vereisen immers een stevige empirische toets. Jarenlang liepen die theorieën ver vooruit op onze methodologische mogelijkheden. Klassieke theorieën over het samenspel tussen burgers en hun (politieke) contexten konden pas getoetst en verfijnd worden, nadat nieuwe methodologische gereedschappen werden

ontwikkeld. Denk aan de toenemende beschikbaarheid van cross-nationale onderzoeksgegevens, gekoppeld aan de popularisering van multiniveau-onderzoeksmethoden. Of denk aan de toenemende beschikbaarheid van panelgegevens, gekoppeld aan tijdspadanalysemethoden die politicologen in staat stellen om dergelijke gegevens te onderzoeken. Dankzij die vooruitgang paste Arend Lijphart in 1999 zijn conclusie over de (on)wenselijkheid van de consensusdemocratie aan, en is de tocquevilliaanse opvatting dat verenigingen fungeren als een school voor de democratie in het afgelopen decennium door verschillende studies goeddeels tegengesproken. Theoretische en methodologische verfijning is geen probleem maar academische vooruitgang. Het is geen doel op zichzelf maar een reactie op prangende onderzoeksvragen. Juist die constante theoretische en methodologische verfijning onderscheidt de politiek wetenschapper in positieve zin van politieke pers, peilers en *pundits*.

Als er al een probleem is, zit het niet in een zogenaamde botsing tussen professionalisering en popularisering maar in de gebrekkige integratie ervan. Politicologisch onderzoek bedient een diverse publiek. Maar het vereist een diverse en gerichte (publicatie)strategie om dat diverse publiek te bereiken. Het klopt dat academische tijdschriften nauwelijks nog toegankelijk zijn voor buitenstaanders, letterlijk en figuurlijk. Maar academische publicaties worden niet voor een maatschappelijk publiek geschreven. Politicologen moeten zeker niet minder geavanceerde theoretische of methodologische modellen gebruiken om hun onderzoek

toegankelijk te houden voor het bredere publiek. We verwachten ook niet van klimaatwetenschappers, van theoretisch fysici, van epidemiologen dat zij de verfijnde verklaringsmodellen die ten grondslag liggen aan hun onderzoek versimpelen, om zo het bredere publiek bij dat onderzoek te betrekken. Dat zou het kind met het badwater weggooien.

Wel is het van groot belang dat dat politicologisch onderzoek wordt ontsloten voor een breder publiek van professionals (politici, beleidsmakers, journalisten, opinieleiders) en geïnteresseerde burgers. Het is een illusie te denken dat we die groepen bereiken met traditionele academische publicaties. Dat vereist een andere strategie. Dat bredere publiek bereik je met gerichte beleidsrapporten, opiniestukken, interviews en – in toenemende mate – met puntige columns of blogs van slechts enkele honderden woorden. Maar ook met betrokkenheid achter de schermen bij politieke instituties, politieke redacties, en maatschappelijke organisaties. En niet in de laatste plaats met het opleiden van nieuwe generaties ‘praktijk’ politicologen, althans indien de band met de ‘academische’ politicologen onderhouden zou worden.

Bloeiende publiekspolitologie

Vanuit dat oogpunt ben ik over het algemeen heel positief gestemd over de publieke rol van Nederlandse politicologen. Zeker de jonge generatie politicologen is uitermate actief in verschillende media, offline en online. StukRoodVlees.nl is uitgegroeid tot een blog die in Nederland

met name journalisten en beleidsmakers weet te bereiken, door vanuit politicologisch onderzoek een bijdrage te leveren aan actuele maatschappelijke debatten. Nederlandse politicologen rekenen bijna dagelijks proefballonnetjes door, toetsen populaire stellingen aan de staat van de literatuur en beschikbare data, of geven een nieuwe draai aan maatschappelijk debat. Op het moment van schrijven zou een stevigere zichtbaarheid van senior-onderzoekers helpen aan dat bereik. Dat kost veel moeite.

Bovendien zijn veel politicologen actief in een faciliterende rol achter de schermen, die niet direct zichtbaar is voor de buitenwereld. Dat gebeurt in democratische organen als de Raad voor het Openbaar Bestuur (Rob), de Kiesraad, ProDe-mos en het Montesquieu Instituut, of bij journalistieke redacties zoals Buitenhof, EenVandaag, en – via de Peilingwijzer – de NOS. Anderen werken samen met of in opdracht van ministeries, gemeenten, of maatschappelijke organisaties.

Het grootste gemis is momenteel de band tussen politicologen die actief zijn in de wetenschap en politicologen die zich bezighouden met beleid, journalistiek, consultancy en onderwijs. Via hen zou de politicologie de meest directe invloed kunnen hebben op het publieke discours en beleid. Op sociale media zie ik talloze alumni die zich identificeren als politicoloog. Maar blijkbaar zijn er nog altijd geen dwingende redenen om ons tot elkaar te verhouden. Ik roep de Kring daarom op om die verwaterde band met de zogenoemde praktijkpoliticologen aan te halen.

Een gezichtsbepalender rol?

Politicalogen spelen een belangrijke publieke rol. Maar die rol is eerder faciliterend dan gezichtsbepalend. Slechts zelden sturen Nederlandse politicalogen het publieke debat in een nieuwe richting. Het probleem is niet dat we vanuit maatschappelijk oogpunt verkeerde of irrelevante vragen stellen. Nederlandse politicalogen houden zich wel degelijk bezig met veel van de grote thema's van deze tijd. Zo heeft Nederland een lange traditie in onderzoek naar populisme, naar Europeanisering, naar legitimiteit, en naar electorale volatiliteit. Maar de Nederlandse politicalologie beperkt zich allang niet meer tot de *affairs of the state*. Ze houdt zich ook bezig met transnationale processen als steun voor de welvaartsstaat, naar de sociale en politieke integratie van etnische minderheden, en naar radicalisering. De Grote Recessie en de politiek van de financiële sector staan centraal in de aandacht van internationaal politiek economen. Het thema ongelijkheid wordt nadrukkelijk onderzocht door politicalogen die zich bezighouden met representatie en met de opleidingskloof, enige jaren terug nota bene stevig geagendeerd door Mark Bovens en Anchrith Wille (2011). En de grote decentralisatieoperaties die Nederland in 2015 inzette, hebben in het voorjaar van 2016 geleid tot een eerste Lokaal Kiezersonderzoek naar kwaliteit van de lokale democratie. Dat onderzoek wordt geleid door de Stichting Kiezersonderzoek Nederland en krijgt brede steun van politicalogen, politiek sociologen en bestuurskundigen uit Amsterdam, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Tilburg, Twente en Utrecht.

De Nederlandse politicalologie richt zich dus wel degelijk op de grote thema's en stelt wel degelijk theoretisch en maatschappelijk relevante vragen. Toch heeft ze niet de gezichtsbepalende rol die met name de economie lijkt te hebben. Voor een deel ligt het mediasucces van de economen in de relatieve abstractie van hun onderzoeksobject en in het gebrek aan ervaringsdeskundigen die hun plek zouden kunnen innemen. Om het contrast scherp te stellen: over de politiek heeft iedereen wel een mening; er zijn altijd wel aanstormende, zittende of oud-politici bereid om aan te schuiven bij een tv-programma, liefst zonder academicus die hen weerwoord zou kunnen geven.

Maar er speelt meer. Media-economen zijn bereid om stellige posities in te nemen. Dat gaat wel eens mis, zo blijkt uit onderzoek van Jesse Frederik van *Follow the Money* (www.ftm.nl). Economen als Ewald Engelen, Lex Hoogduijn en Robert Went pleitten daarom in 2015 terecht voor meer bescheidenheid onder economen. Voor politicalogen geldt eerder het omgekeerde. Wat minder bescheidenheid mag best. Ook politicalogen moeten durven het grote verhaal te vertellen, niet op basis van theoretische aannames maar op basis van empirisch onderzoek.

De dilemma's van de publiekspoliticologie

Daar zit uiteraard een risico aan. Hoe legitiem is het om je als wetenschapper in het maatschappelijke debat te mengen wanneer onderzoeksresultaten nog niet de toets van het *peer review*-proces

hebben doorlopen? Er is geen eenduidig antwoord. Het bewandelen van de koninklijke weg leidt al snel tot jarenlange vertraging: wanneer een onderzoek uiteindelijk de *peer review* heeft doorstaan, is de nieuwsaarde van het onderzoek meestal alweer verdwenen. Anderzijds geldt het beginsel 'één studie is geen studie'. Spectaculaire bevindingen halen sneller de media, maar worden na verloop van tijd steeds vaker gefalsificeerd. "The truth wears off" noemde New York Times-journalist Jonah Lehrer dat in 2010.

Dat blijkt ook uit breed uitgemeten conclusies van Robert Putnam, een van de wetenschappers die Mark Bovens aanhaalt als voorbeeld van een academisch verantwoord, publiek toegankelijk politicoloog. Zijn onderzoek is terecht bijzonder invloedrijk in de academische wereld, maar toont eveneens de risico's van een invloedrijke publiekspolitologie. Neem Putnams artikel uit 2007 'E pluribus unum', dat stelt dat etnische diversiteit schadelijk is voor de sociale samenhang. Deze *constrict*-stelling – die stelt dat burgers in hun schulp kruipen als een schildpad wanneer ze met diversiteit in aanraking komen – werd wereldwijd breed uitgemeten in dag- en weekbladen. Het beïnvloedde het beleid in onder meer de VS, het Verenigd Koninkrijk en Nederland, en wordt tot op de dag van vandaag aangehaald door opinieleiders en beleidsmakers. Inmiddels is de *constrict*-stelling echter op belangrijke punten onderuitgehaald door meta-analyses en zelfs gefalsificeerd in een replicatie op de oorspronkelijke data. Voor het academisch debat is dat uiteraard geen probleem – zo werkt wetenschap – maar ondertussen heeft

deze stelling het beleid wel degelijk jarenlang beïnvloed.

Uiteraard is dit geen oproep aan politicologen voor terugtrekking in een ivoren toren, of tegen het grote verhaal. Maar het benadrukt hoezeer de publieke rol van wetenschappers verweven moet zijn met de eerder genoemde academische professionalisering. Een waardevolle publiekspolitologie moet ingebed zijn in de *state of the art*; eerder in overzichtsstudies dan in de meest recente pioniersstudie, althans wanneer het gaat om het grote verhaal. Vooral senior-onderzoekers zullen dat grote verhaal kunnen en moeten vertellen vanuit hun theoretische en methodologische overzicht van het veld. Zij zouden bij uitstek zicht moeten hebben op zowel het belang van theoretische en methodologische fijnslijperij als op de bredere theoretische en maatschappelijke implicaties ervan. Zij zijn, met andere woorden, bij uitstek in staat om een leidende publieke rol te claimen door bij tijd en wijle een steen in de vijver te gooien van het maatschappelijke debat.

Gedragmatige omslag

Eerder nog dan de institutionele veranderingen die Bovens voorstelt, vergt dat een gedragmatige omslag. Institutioneel is al het nodige veranderd. Het belang van valorisatie is al een centraal onderdeel van beursaanvragen waar met name jonge onderzoekers nauwelijks nog omheen kunnen, en van het SEP-protocol bij de onderzoeksvisitaties. Politicologen worden institutioneel al gepusht om theoretische en methodologische verfijning te verbind-

den aan maatschappelijke valorisatie, en met succes, zoals ik hierboven beargumenteerde.

Om niet alleen een faciliterende maar ook gezichtsbepalende rol te spelen, moet de Nederlandse politicologie uit haar schulp kruipen. Academici hebben een unieke positie in het debat door de methodologische en theoretische verfijning. Het bredere publiek bereiken we uiteraard niet via academische publicaties. Dat moeten we ook niet willen: elke doelgroep vraagt zijn eigen publicatiestrategie. Maar of het nu gaat om artikelen voor academici, om gerichte beleidsrapporten voor professionals, of om puntige blogs voor het bredere publiek, de publieke rol van politicologen is onlosmakelijk verbonden met de voortgaande professionalisering van het vakgebied.

Een bescheiden politicologie

Marc Hooghe (KU Leuven)

Ik deel grotendeels de prikkelende analyse van collega Bovens. Uiteraard gaan we er als politicologen van uit dat we iets relevants te zeggen hebben, en het zou goed zijn als het beleid vaker zou luisteren naar de inzichten van onze discipline. De meesten onder ons kennen wel het gevoel van frustratie, als je politici vol vuur een bepaalde stelling hoort verkondigen terwijl je, op basis van alle beschikbare wetenschappelijk onderzoek, weet dat het flauwekul is. Het doet me vaak denken aan de bekende scène uit de film *Annie Hall* (1977) van Woody Allen. De twee hoofdpersonages in de film staan geduldig in de rij te wachten, maar de persoon ach-

ter hen toetert luidkeels allerlei inzichten rond over het werk van communicatiewetenschapper Marshall McLuhan, zeer tot ergernis van Allen. Waarop Woody Allen even opzij stapt, en zowaar McLuhan *himself* tevoorschijn tovert, die duidelijk stelt dat de blaaskaak totaal niets van zijn werk begrepen heeft. Zou het niet zalig zijn om zo af en toe naast een politicus te kunnen opduiken, om te zeggen dat hij/zij er niets van begrepen heeft?

Het is bovendien een rol die de politieke wetenschappen vroeger wel af en toe kon vervullen. Zoveel jaren terug, toen ik zelf nog student was, las ik bijzonder graag de boeken van boegbeelden als Arend Lijphart, Luc Huyse of Wilfried Dewachter. Deze generatiegenoten zorgden ervoor dat hun stem gehoord werd in het maatschappelijk debat, en ze deden dat met veel verve en overtuigingskracht. Die rol is inderdaad grotendeels weggevallen.

Het probleem gaat echter nog verder dan Mark Bovens stelt: het is heus niet alleen binnen de politieke wetenschappen dat er tegenwoordig minder aandacht wordt besteed aan het maatschappelijk debat. Voor richtingen als filosofie, geschiedenis, sociologie of psychologie geldt hetzelfde. Als je in België nagaat wie de grote spraakmakende filosofen en economen zijn, dan kom je toch steeds dezelfde personen tegen, ook al zijn ze soms flink voorbij de pensioengerechtigde leeftijd. De jongere vakgenoten, die wel nog actief zijn, blijken niet zo vaak de weg naar de massamedia te vinden. Ik zou de analyse van collega Bovens dus willen uitbreiden: het is niet alleen onze discipline die geleidelijk van de maatschappelijke radar is verdwenen, hetzelfde kan worden gesteld

voor alle aanverwante wetenschapsdisciplines.

Toch wil ik twee kanttekeningen plaatsen bij deze trend, voordat we ons overgeven aan allerlei pessimistische beschouwingen. Ten eerste moeten we ons de vraag stellen of het erg is als de maatschappijwetenschappen tegenwoordig minder publieke weerklank krijgen. De tweede vraag is of wij als wetenschappers eigenlijk wel iets kunnen ondernemen tegen deze trend.

De meest fundamentele vraag is of het een goede zaak zou zijn als er meer geluisterd zou worden naar het advies van politicologen en andere maatschappijwetenschappers. De stelling dat er een meer publieke vorm van politicologie zou moeten worden bedreven, gaat uit van de veronderstelling dat wij inderdaad een bevoorrechte bron van kennis bezitten, en dat het een goede zaak zou zijn voor het beleid en voor de samenleving in het algemeen als die kennis meer aan bod zou komen. Natuurlijk zijn we er allemaal van overtuigd dat we sommige zaken echt wel beter weten en dat er toch heel veel empirisch bewijs is voor onze geliefkoosde stelling. Hoe kan het dan, dat er altijd wel collega's zijn, die uiteraard even intelligent en even belezen zijn als wijzelf, maar die net het tegenovergestelde standpunt verkondigen? Er is met andere woorden niet één publieke politicologie, maar er zijn een heleboel politicologen, die elkaar ook nog eens het liefst radicaal tegenspreken. Neem nu een thema als de kieswetgeving, wat toch een onderwerp bij uitstek zou moeten vormen waarvoor politicologen wetenschappelijk bevoegd zijn. Kunnen wij als discipline

hierin een bepaald advies geven? Iedereen die werkt binnen de Lijphart-traditie zal uiteraard sterk pleiten voor een systeem van evenredige vertegenwoordiging. Maar andere collega's, voor wie ik een groot professioneel respect heb, pleiten met evenveel goede argumenten voor een kiessysteem dat duidelijke meerderheden toelaat. Het gebeurt zelden dat wij als wetenschappelijke discipline één welbepaald advies zouden kunnen geven en het onvermijdelijke eindresultaat is dan dat de politici toch weer het advies er uit pikken dat het best overeenstemt met hun eigen preferenties. Wie het luidst schreeuwt, zal gehoord worden door de politici, en waarschijnlijk is er zelfs geen correlatie met wetenschappelijke kwaliteit. Hoe sympathiek ik het pleidooi voor een meer publieke politicologie ook vind, als je het zorgvuldig nagaat zijn er niet zo heel veel domeinen waar wij een bevoorrechte kennis hebben. We doen graag allerlei uitspraken over allerlei beleidsdomeinen, maar onze kernopdracht is uiteraard de studie van het politieke systeem zelf. Maar zelfs op dat kerndomein zijn er ongeveer evenveel meningen als er politicologen zijn.

Een bescheiden politicologie erkent ook dat politiek en de wetenschap volgens heel andere regels functioneren. Wij zijn vooral goed in het uitleggen waarom iets niet werkt en niet het verhoopte resultaat oplevert. Dat is een waardevol inzicht en af en toe kunnen we beleidsverantwoordelijken aanzetten tot enige voorzichtigheid. Maar kenmerkend voor de politiek is toch ook een zeker roekeloos voluntarisme, het idee dat de werkelijkheid kan en moet veranderd worden. Wij zijn niet

zo goed in het veranderen van de werkelijkheid; we bestuderen die alleen maar.

Neem nu het Schuman-plan uit 1950 voor Europese integratie. Als Robert Schuman toen het advies van de politieke wetenschappen zou hebben gevraagd, dan zou dat onvermijdelijk negatief zijn geweest. Het meest waarschijnlijke scenario na een bijzonder ingrijpend en bloedig conflict is inderdaad de verderzetting van het conflict – dat kunnen we relatief goed voorspellen. De plannen voor Europese integratie zaten bovendien vol constructiefouten, die we overigens nu nog meetorsen. Desondanks hebben Schuman en zijn collega's de plannen doorgezet, met als voorlopig eindresultaat de Europese Unie. We mogen ons gelukkig prijzen dat er toen géén publieke politicologie was, en dat de plannen voor Europese integratie hebben geleid tot de langste onafgebroken periode van vrede in de Europese geschiedenis. Politici maken constant fouten, maar we moeten durven erkennen dat dit een element is van hun maatschappelijke functie. Achilles Van Acker, premier van België van 1954 tot 1958, had destijds als lijfspreuk: "*J'agis d'abord, je réfléchis ensuite*" ("Ik handel eerst, en ik denk daarna wel na"). Weinig politici zouden dat nu nog in dergelijke termen durven stellen, maar het motto is kenmerkend voor het voluntarisme dat eigen is aan het politieke métier. Wetenschappers zijn daar per definitie niet goed in, omdat het nu eenmaal onze roeping is alle voor- en tegenargumenten zorgvuldig af te wegen. Als je aan wetenschappers zou vragen wat de eindbalans is van de Franse Revolutie, zouden ze het onvermijdelijk eens zijn met het geveugelde antwoord

dat Zhou Enlai destijds reeds gaf: het is nog veel te vroeg is om ons aan definitieve uitspraken te wagen.

Er is nog een tweede reden waarom ik twijfels heb bij de oplossingen zoals Mark Bovens die voorstelt. Bovens kijkt vooral naar de eigen discipline, zeg maar een *actor centered approach*. Als wij ons met zijn allen wat meer zouden richten op maatschappelijk relevante thema's en ons wat kritischer zouden opstellen, zouden we terug naar een meer publieke politicologie kunnen evolueren. Op zich ben ik het volstrekt eens met dat pleidooi. Het is mooi dat er binnen onze discipline steeds meer aandacht gaat naar correcte methoden en technieken, maar we mogen niet vergeten dat we uiteindelijk het functioneren van de democratie bestuderen. Als één discipline zich bezighoudt met een maatschappelijk relevant onderwerp, dan zijn wij het.

Maar de vraag is hoeveel je kunt verwezenlijken met een oproep aan de vakgenoten. Communicatie is per definitie een kwestie van vraag en aanbod. Misschien zou er inderdaad wat meer aanbod mogen zijn van politicologisch onderbouwde meningen, maar daar schiet je niet zo veel mee op als er geen vraag is naar die inzichten. Uit mijn jeugd jaren herinner ik me dat tijdens verkiezingsuitzendingen wijlen professor Hein Picard op de openbare omroep zowat een hele avond aan het woord was met een college statistiek voor gevorderden. Ik vond dat fantastische televisie, zal ik maar eerlijk toegeven. Vooral zijn zeer gedetailleerde lessen over de moeilijkheden met het bereiken van het quorum in de kiesarrondissementen van de provincie

West-Vlaanderen, blijven in het geheugen gegrift. Laten we echter vooral realistisch zijn: als je dat soort uitzendingen nu nog zou maken, dan kijkt er geen kat naar. De kijkers zappen gewoon weg. Maar in 1978 was er alleen de openbare omroep, en kon je dus niet eens ontsnappen aan de verkiezingsshow. Ja, je kon ook afstemmen op de Franstalige openbare omroep, maar daar kreeg je net dezelfde uitzending, maar dan in het Frans, en zoveel belangstelling had ik nu ook weer niet voor de kiesarrondissementen in de provincie Luxemburg.

Het functioneren van de media is dus radicaal veranderd: er is gewoon geen vraag meer naar wetenschap. De media volgen daarmee gewoon een algemene maatschappelijke trend, waarbij beroepen die vroeger op veel aanzien konden rekenen nu grotendeels gedegradeerd zijn. Dat is overigens niet eens een verwijt aan journalisten en programmamakers: zij volgen gewoon een algemene evolutie binnen de samenleving. Een 'expert' wordt per definitie gewantrouwd. Stel dat je een nieuwsitem maakt over de vraag of de invoering van de euro voor bijkomende inflatie heeft gezorgd. Dan kun je een mooi interview uitzenden met een econoom, die aan de hand van statistieken en cijfers keihard kan bewijzen dat er geen effect was. Of je kan aan een supermarkt de eerste de beste klant gaan interviewen, die dan mag klagen dat het tegenwoordig toch allemaal zoveel duurder is geworden om je karretje te vullen. Uit onderzoek blijkt helaas dat de meeste kijkers meer vertrouwen zullen hechten aan de boodschap van de vrouw of man in de straat: die heeft immers geen belangen te verde-

digen en kan gewoon de waarheid spreken. We kunnen daar wel staan met ons aanbod van publieke en kritische politicologie, maar als daar geen vraag naar is, dan zijn we even ver van huis.

Nu zult u opwerpen dat er natuurlijk wel nog academici worden opgevoerd in de massamedia. Dat is correct, maar de manier waarop is veranderd. Dertig jaar geleden waren de media nog bereid zich aan te passen aan de wetenschappelijke geplogenheden. Dat leverde, zal ik maar toegeven, statische televisie op. Die verhouding is nu omgedraaid, waarbij wetenschappers enkel nog welkom zijn als ze zich plooiën naar een bepaalde medialogica. De vraag wordt dan hoe ver je kunt gaan in die medialogica, zonder de eigenheid van het wetenschappelijk bedrijf te verliezen. Bij wijze van voorbeeld: de communicatie-afdelingen van de universiteiten moedigen ons nu allemaal aan onze meningen te twitteren. Dat zou goed zijn voor naambekendheid en deelname aan het maatschappelijk debat. Echt kritische politicologie zal dat nooit worden, maar het is misschien wel publieke politicologie. Alleen: het blijft me een raadsel hoe je een wetenschappelijk inzicht zou kunnen verwoorden op één regel tekst. Wetenschap is bij uitstek het zoeken naar een genuanceerd en correct inzicht, liefst ook nog in een verzorgde taal. Als wetenschappers die door belastinggeld worden betaald, hebben we bovendien ook nog eens de luxe dat we meer dan voldoende tijd krijgen om tot die inzichten te komen en ze op een correcte wijze te formuleren. Waarom zouden we dan moeten meedraaien in de dagelijkse stortvloed van allerlei meninkjes en *oneliners* die we

over ons heen krijgen? Ik zie niet direct in hoe dat tot meer of betere wetenschappelijke inzichten zou leiden. Als we ervan uitgaan dat publieke politicologie niet alleen een zaak is van aanbod maar ook van vraag, worden we geconfronteerd met een bijzonder scherp conflict. We kunnen uiteraard tegemoetkomen aan de vraag, maar in de praktijk zal dat vooral succesvol verlopen als we de kernopdracht van onze wetenschappelijke opdracht zelf verloochenen. Dat lijkt me een bijzonder zware prijs die we moeten betalen.

Er is uiteraard nog een manier om de harde wet van vraag en aanbod te omzeilen: bied gewoon zelf je koopwaar op de markt aan. Uiteraard heb ik veel waardering voor allerlei blogs en websites, en vaak lees ik daar heel interessante stukken. Maar welk publiek wordt daar bereikt? De eigen vakgenoten die je net zo goed op een andere manier kan bereiken? Of draag je op die manier inderdaad bij aan het publieke debat? Ook hier moeten we toch beducht zijn voor perverse effecten. Jonge wetenschappers worden tegenwoordig aangemoedigd hun koopwaar uit te stallen in allerlei elektronische portalen als 'Academia' en 'Researchgate'. Op zich is er niets op tegen dat allerlei informatie op die manier ter beschikking komt, maar welke boodschap geven we eigenlijk door aan een volgende generatie wetenschappers? Dat het volstaat om luid te roepen en te proberen jezelf in het middelpunt van de belangstelling te plaatsen? Dat je je niets hoeft aan te trekken van tijdrovende *peer review* en kwaliteitscontrole, maar dat je gewoon van alles op het internet kunt slingeren? Het zal wel ouderwets zijn, maar ik ga er toch nog altijd vanuit dat er een

wezenlijk onderscheid is, en dient te zijn, tussen enerzijds het wetenschapsbedrijf, en anderzijds cafépraat of het luidkeels aanprijzen van je koopwaar op de markt.

Bibliografie

- A + O fonds Gemeenten, *Personeelsmonitor gemeenten 2014*, Den Haag 2015 (<http://www.aeno.nl/wp-content/uploads/2015/05/AO-fonds-gemeenten-2014-factsheet-naar-gemeentegrootte-klasse-alle-gemeenten.pdf>).
- Argyris, C. & Schön, D.A. (1978). *Organizational Learning: A Theory of Action Perspective*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Bovens, M. & Wille, A. (2011). *Diplomademocratie. Over de spanning tussen meritocratie en democratie*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.
- Burawoy, M. (2005). For Public Sociology. *American Sociological Review*, 70(1), 4-28.
- Daalder, H. (2009). Levensbericht Hans Daudt, *KNAW Levensberichten en herdenkingen 2009*. Amsterdam: KNAW.
- Del Rosso, S. (2015). Our New Three Rs: Rigor, Relevance, and Readability. *Governance*, 28(2), 127-130.
- Engbersen, G. (2009). *Fatale remedies*. Amsterdam: AUP.
- Europese Commissie (2015): http://ec.europa.eu/civil_service/docs/hr_key_figures_en.pdf.
- Flinders, M. (2013). *Defending Politics: Why Democracy Matters in the Twenty-first Century*. Oxford: OUP.
- Mead, L.M. (2010). Scholasticism in Political Science. *Perspectives on Politics*, 8(2), 453-464.

- Mead, L.M. (2011). Scholasticism: Causes and Consequences. *Academic Questions*, 24(3), 300-318.
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Paperbacks.
- Purtnam, R. (2015). *Our Kids. The American Dream in Crisis*. New York: Simon & Schuster.
- Sigelman, L. (2006). The Coevolution of American Political Science and the American Political Science Review. *American Political Science Review*, 100(4), 463-478.